

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตาม ลำดับหัวข้อต่อไป

2.1 หลักสูตรประถมศึกษา

2.1.1 เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน

2.1.2 คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์

2.1.3 จุดประสงค์การเรียนการสอน

2.2 การสอนทักษะทางภาษา

2.2.1 การสอนทักษะการฟัง

2.2.2 การสอนทักษะการพูด

2.2.3 การสอนทักษะการอ่าน

2.2.4 การสอนทักษะการเขียน

2.2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนทักษะภาษา

2.3 ความคิดสร้างสรรค์

2.3.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

2.3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์

2.3.3 ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

2.3.4 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

2.3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

2.4 การละเล่นของเด็กไทย

2.4.1 ประวัติความเป็นมาของการละเล่นของเด็กไทย

2.4.2 ความหมายของการเล่นและการละเล่นของเด็กไทย

2.4.3 ประเภทของการละเล่นของเด็กไทย

2.4.4 ความสำคัญของการเล่น

2.4.5 พัฒนาการและการเล่นของเด็กวัยประถมศึกษา

2.4.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นของเด็กไทย

2.1 หลักสูตรประถมศึกษา

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้ภาษาไทยอยู่ในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ซึ่งมีจุดประสงค์จะให้นักเรียนเรียนภาษาไทย เพื่อเป็นเครื่องมือในการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ การแสวงหาความรู้ความเพลิดเพลินและการประกอบอาชีพ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญกับนักเรียนทุกคน ครูและนักเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของภาษา โดยครูต้องจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และนักเรียนต้องเอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง นอกจากนี้ทุกคนยังต้องช่วยกันอนุรักษ์ภาษาไทยไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลังต่อไป

2.1.1 เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

หลักสูตรภาษาไทย ฉบับปรับปรุง ระบุเป้าหมายที่สำคัญที่จะเกิดกับนักเรียน 4 ด้าน

1. ความรู้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้หลักเกณฑ์ทางภาษา
2. ทักษะ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้การใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมาย ด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน
3. ค่านิยม มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้การตระหนักในความสำคัญของภาษา การมองเห็นความงามและความซาบซึ้งในภาษา การมีนิสัยรักการอ่าน การเห็นความสำคัญในการแสวงหาความรู้ และการทำงานอย่างเป็นระเบียบ
4. การจัดการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนภาษาไทยใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการวางแผน การปรับปรุงงาน การแสวงหาความรู้ การใช้ภาษาในการประกอบอาชีพ

2.1.2 คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์

1. ใช้ภาษาสื่อความได้

ให้ผู้เรียนมีทักษะทางภาษา ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนสามารถนำไปติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนจะต้องมีพฤติกรรมดังนี้

1.1 ใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา สามารถพูด อ่าน เขียน สื่อความได้ชัดเจน คล่องแคล่ว ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา และอักขรวิธี

1.2 ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล เน้นการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา โอกาส และสถานที่ การใช้ภาษาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการใช้ภาษาในระดับต่างๆ อย่างเหมาะสม เช่น พูดกับเพื่อนใช้ถ้อยคำที่แสดงความเป็นกันเอง พูดกับผู้อาวุโสกว่าใช้คำพูดที่ยกย่องและสุภาพ พูดกับพระบรมวงศานุวงศ์ต้องใช้คำราชาศัพท์ เป็นต้น นอกจากนี้

จะเน้นการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคลแล้วยังต้องคำนึงถึงมารยาทและบุคลิกภาพที่ดีในการใช้ภาษา ซึ่งจะช่วยทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 มีความคิดและวิจารณญาณในการใช้ภาษา สามารถใช้ความคิดในการลำดับเหตุการณ์ คิดวิเคราะห์หาหลักการ วิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความเพื่อใช้ภาษาสื่อสารได้ตรงกัน

2. เห็นคุณค่าและความงามของภาษาไทย

มุ่งให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนภาษาไทยและช่วยอนุรักษ์ไว้ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมของชาติ ผู้เรียนจะต้องมีพฤติกรรม ดังนี้

2.1 ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนภาษาไทย โดยชี้ให้เห็นประโยชน์ของการเรียนภาษาไทยว่า การมุ่งมั่นเรียนภาษาไทยจนสามารถใช้ภาษาไทยได้ดี มีหลักเกณฑ์นั้น จะช่วยพัฒนาตนเองหลายด้าน นับตั้งแต่ช่วยให้มีสมรรถภาพในการสื่อสารได้ดี เป็นเครื่องมือให้การเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ และการใช้ภาษาไทยได้ดี จะช่วยสร้างบุคลิกภาพ ตลอดจนเป็นเครื่องนำทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้หลาย ๆ อย่าง

2.2 เห็นความงามของภาษาไทย โดยให้ผู้เรียนได้สัมผัสสัทพยางค์และร้อยกรองที่มีคุณค่า มีความไพเราะ อ่านแล้วเกิดภาพพจน์ มีความอึ้งใจ สุขใจ เพื่อเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชอบและเกิดความชื่นชมต่อการเรียนภาษาไทย รักภาษาไทย ห่วงแหนและอนุรักษ์ภาษาไทยให้คงอยู่ตลอดไป

2.3 มีความภูมิใจในการเรียนภาษาไทย โดยเน้นให้ผู้เรียนชื่นชมและยกย่องผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ภูมิใจในภาษาไทย และพยายามพัฒนาการใช้ภาษาของตน นอกจากนั้นควรสร้างความรู้สึกรักภูมิใจในการใช้ภาษาไทยได้สมกับเป็นคนไทย

3. นิยัรักการอ่าน

ส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านคล่อง เขียนคล่อง มีนิสัยที่ดีในการอ่าน อ่านหนังสือ ได้หลายประเภท และอ่านได้เป็นจำนวนมาก มีนิสัยรักการอ่าน จึงจะเป็นพฤติกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างนิสัยในการแสวงหาความรู้ ผู้เรียนที่มีนิสัยรักการอ่านจะมีความรู้และความคิดกว้างไกล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน

2.1.3 จุดประสงค์ของการเรียนการสอนภาษาไทย

การเรียนการสอนภาษาไทยมุ่งให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านภาษาทั้งในด้านการฟัง พูด อ่านและเขียน ตามควรแก่วัย เห็นคุณค่าของภาษา สามารถใช้เป็นเครื่องมือ สื่อความคิด ความเข้าใจ รักการอ่าน แสวงหาความรู้และมีเหตุผล จึงปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังนี้

1. มีทักษะในการฟังพูด อ่านและเขียน โดยมีความรู้ความเข้าใจหลักเกณฑ์อันเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา

2. สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสารทั้งการรับรู้และถ่ายทอดความรู้สึนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

3. สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะกับกาลเทศะและบุคคล ตลอดจนสามารถใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์ได้

4. มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่านและใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชนและแหล่งความรู้อื่น ๆ

5. สามารถใช้ประสบการณ์จากการเรียนภาษาไทย ในการคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาและวินิจฉัยเหตุการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผล

6. มีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ถูกต้องต่อการเรียนภาษาไทยและวรรณคดีทั้งในด้านวัฒนธรรมประจำชาติ และการสร้างเสริมความงามงามในชีวิต

จุดประสงค์ที่ต้องการให้เป็นคุณลักษณะประจำตัวของนักเรียนตามระดับหลักสูตรประถมศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ความพร้อม การเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เป็นการเตรียมตัวนักเรียนให้นักเรียนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

การฟัง เน้นการปฏิบัติตามคำสั่ง

การพูด แสดงความต้องการของตนเองได้

การอ่านและการเขียน ให้สามารถสังเกต จัดหมวดหมู่สิ่งของต่าง ๆ มีทักษะในการใช้คำ กล้ามเนื้อมือและกล้ามเนื้ออื่น ๆ ให้สัมพันธ์กัน

ด้านอารมณ์ สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

2. การฟัง มีมารยาทในการฟัง นำทักษะการฟัง ไปใช้ในการเพิ่มพูนความรู้ ความคิดและประสบการณ์ทางภาษา ทาความเพลิดเพลินจากการฟังได้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ฟังเพื่อความเข้าใจและปฏิบัติตามได้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 มีความคล่องแคล่วรวดเร็วและเข้าใจเรื่องที่ฟังวิเคราะห์เรื่องที่ฟังได้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 วิเคราะห์หาหลักการ เจตนารมณ์และนัยของข้อความได้ มีความชื่นชมต่อภาษาไทย

3. การพูด พูดได้ชัดเจน ถูกต้องและสื่อความได้ มีมารยาทที่ดีในการพูดและพูดเพื่อความบันเทิงได้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 พูดได้ชัดเจนถูกต้องและสื่อความได้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 พูดได้คล่องแคล่ว มีความสามารถในการคิด ลำดับเหตุการณ์ วิพากษ์วิจารณ์และสรุปความ มีบุคลิกที่ดีในการพูด มีความชื่นชมต่อภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 พูดอย่างมีวิจรรย์ญาณ ใช้คำพูดถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล กล่าวพูด สามารถใช้คำพูดเพื่อติดต่อธุระการงานได้

4. การอ่าน มีทักษะในการอ่านออกเสียงและอ่านในใจ อ่านถูกต้องชัดเจนมีความเข้าใจ เข้าใจในการอ่าน รู้หลักเกณฑ์ในการอ่าน มีนิสัยที่ดีในการอ่าน รักการอ่าน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 อ่านถูกต้องชัดเจน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 อ่านอย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว สรุปเรื่องที่อ่านได้คิด

วิเคราะห์ วิเคราะห์ใจความสำคัญได้ ใช้พจนานุกรมได้ถูกต้อง รู้จักใช้และเก็บหนังสือเลือกหนังสืออ่านได้และใช้ห้องสมุดเป็น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 อ่านโดยถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกได้

5. การเขียน มีทักษะในการเขียน เขียนได้ถูกต้องสวยงามและสื่อความได้ ลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เขียนได้ มีนิสัยที่ดีในการเขียน รักการเขียน นำการเขียนไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เขียนได้ถูกต้องสวยงาม สื่อความได้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เขียนได้ถูกต้องคล่องแคล่ว เขียนแสดงความนึกคิดอย่างเสรี

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เขียนเชิงสร้างสรรค์

2.2 การสอนทักษะภาษา

ทักษะภาษา คือ ความสามารถในการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลในสังคมได้เป็นอย่างดี และใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ภาษาที่เราใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 2 องค์ประกอบคือ การรับสาร หมายถึง การรับทราบหรือทำความเข้าใจข่าวสาร หรือเรื่องราวต่างๆ ระหว่างผู้ส่งสาร กับผู้รับสาร ซึ่งทักษะภาษาไทยที่ใช้ในการรับสาร คือ การฟัง การอ่าน และการส่งสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ หรือรายละเอียดข้อมูลต่างๆ จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันโดยใช้เครื่องมือต่างๆ ซึ่งการส่งสารนี้ต้องใช้ทักษะการส่งสาร คือการพูด การเขียน

2.2.1 ทักษะการฟัง

การฟังเป็นทักษะแรกของการเรียนรู้ภาษาของมนุษย์และทักษะที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก ถ้าการฟังบกพร่องหรือมีความผิดปกติด้านการฟังจะส่งผลต่อทักษะการพูด การอ่าน และการเขียน มีผู้สนใจศึกษาและพบว่าเราใช้เวลาในการฟังมากกว่าอย่างอื่น กล่าวคือในวันหนึ่ง ๆ คนโดยทั่วไปใช้เวลาดังนี้ คือ ฟัง 45% พูด 30% อ่านและเขียน 25% (สุปราณี ดารานาย, 2535)

การฟัง หมายถึง การได้ยินอย่างตั้งใจ เมื่อหูรับสัญญาณเสียงเข้าไปแล้วจะส่งไปยังสมองแล้วสมองส่วนที่แปลความหมายของเสียงก็จะนำเสียงที่ได้รับ ไปสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิม และวุฒิภาวะของผู้ฟัง แล้วแปลความหมายของเสียงนั้นเป็นความเข้าใจ หลังจากนั้นผู้ฟังจะต้องเลือกตัดสินใจ แสดงกริยาโต้ตอบเสียงที่ได้รับฟังนั้นและจดจำเป็นประสบการณ์ต่อไป

ฉะนั้นการฟังจึงไม่เพียงการได้ยินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเมื่อได้ยินแล้วจะต้องรับรู้ และ

แปลสัญลักษณ์ของเสียง เพื่อให้เข้าใจและเกิดปฏิกิริยาตอบสนองคล้ายตามหรือโต้แย้ง และนำสิ่งเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป

การฟัง → ได้ยิน → รับรู้ → เข้าใจ → นำไปใช้ประโยชน์

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ. ศ. 2533) ได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีดังนี้

1. ฟังเรื่องราว ข่าว เหตุการณ์ ฯลฯ แล้วสามารถจับใจความสำคัญเปรียบเทียบ แยกแยะ ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น

2. ทาความบันเทิงจากการฟัง

3. ใช้ทักษะการฟังในการเพิ่มพูนความรู้ความคิด

4. ให้ความสนใจเรื่องที่ฟัง

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการฟังนั้นผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือครูซึ่งจะวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียน ดังนั้นครูควรคำนึงถึงแนวทางที่จะจัดกิจกรรมในการสอนฟัง เพื่อพัฒนาทักษะการฟัง ดังนี้คือ

1. กำหนดกิจกรรมฝึกทักษะการฟังอย่างมีจุดมุ่งหมาย

2. ให้นักเรียนฟังอย่างมีจุดมุ่งหมาย

3. จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะแก่การฟัง

4. จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับโอกาส

5. ควรจูงใจให้ผู้เรียนมีความตั้งใจโดย

- คำนึงถึงความสนใจของนักเรียน

- ใช้อารมณ์ขันสร้างความสนใจและปฏิบัติกริยาตอบสนอง

- ใช้สื่อการเรียนช่วยในการดำเนินกิจกรรม

- ตั้งคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่ฟัง

การฟังเป็นทักษะหนึ่งที่ต้องมีการประเมินเช่นเดียวกับทักษะอื่นแต่มีลักษณะที่จะต้องวัดผลประเมินผล โดยอาศัยพิจารณาอย่างอื่น เช่น การพูด การเขียน การวัดทักษะการฟังทำได้หลายวิธี เช่น ให้นักเรียนฟังบทความหรือบทประพันธ์ที่ครูอ่านให้ฟัง แล้วตั้งคำถามว่าเข้าใจเรื่องที่พูดหรือไม่ หรือ ให้ฟังเสียงที่บันทึกไว้ เช่นเสียงระฆัง เสียงลม แล้วให้นักเรียนบอกว่า ภาพใดตรงกับเสียงที่ได้ฟัง เป็นต้น

2.2.2 ทักษะการพูด

การพูดเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม การพูดเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้กิจกรรมต่างๆ สำเร็จไปได้ด้วยดี เนื่องจากการพูดต้องอาศัยน้ำเสียงเป็นสื่อ การที่ผู้พูดสามารถใช้ระดับเสียงต่างๆ กันตามสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมก็จะช่วยโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นในการพูด ผู้ฟังยังจะได้เห็นสีหน้าท่าทาง

ของผู้พูดเป็นส่วนประกอบ ยิ่งทำให้เกิดความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น และการพูดยังสามารถสื่อความหมายได้อย่างรวดเร็วกว่าการสื่อความหมายด้วยวิธีอื่น (อัจฉรา ชีวพันธ์, 2527)

การพูด หมายถึง การสื่อความหมายซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ฟัง โดยอาศัยน้ำเสียงภาษาและอากัปกิริยาท่าทางเป็นสื่อ

การกำหนดจุดประสงค์ในการพูด จะช่วยให้เตรียมเนื้อเรื่องและวิธีการพูดได้อย่างเหมาะสม

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

1. พูดสื่อชัดเจน ถูกต้อง และคล่องแคล่ว
2. พูดแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความ
3. ปฏิบัติตนตามวิธีการที่เหมาะสม เกี่ยวกับมารยาท และบุคลิกภาพในการพูด

กิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการสอนพูดนั้นมีมากมายหลายอย่างแต่ละอย่างนั้นมีข้อดี มีความเหมาะสมแตกต่างกันไป ครูผู้สอนจำเป็นต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับโอกาส สถานการณ์ เนื้อหา ตลอดจนระดับชั้นของผู้เรียน เพื่อให้การสอนทักษะการพูดของเด็กได้รับผลดีที่สุด กิจกรรมที่ครูผู้สอนควรนำไปจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพูดให้แก่เด็กนักเรียนดังนี้

1. ก่อนจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดระดับประถมศึกษาครูผู้สอนควรได้วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์ของการสอนพูดตามหลักสูตรประถมศึกษาเสียก่อน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมได้ถูกต้อง
2. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เหมาะแก่การพูดนั้น เป็นสิ่งที่ครูควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะถ้าเด็กอยู่ในบรรยากาศที่อบอุ่นครูที่กำลังใจดียิ่งขึ้นแก่เด็ก เด็กก็จะรู้สึกปลอดภัย มีความมั่นใจ และสบายใจที่จะแสดงออกทางการพูดได้ดียิ่งขึ้น

3. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดควรเริ่มด้วยเรื่องที่ใกล้ตัวผู้พูดมากที่สุดอาจเป็นเรื่องที่ผู้พูดมีประสบการณ์มา หรืออาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก การที่เด็กมีโอกาสพูดสิ่งที่เขามีความถนัด และมีความรู้เป็นอย่างดี จากประสบการณ์ของเขาทำให้เขารู้สึกว่ามีความมั่นใจและมีกำลังใจในการพูด การพูดในลักษณะดังกล่าวทำให้เด็กมีโอกาสที่จะฝึกพูดด้วยความคิดของตน และกล้าในการแสดงออก ทั้งนี้ผู้สอนควรคำนึงการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียนด้วย

4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยในการพัฒนาทักษะการพูดให้กับเด็กโดยครูอาจจะจัดกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการสอนในชั้นเรียนดังนี้

4.1 ฝึกให้เด็กมีโอกาสปฏิบัติงานในโอกาสต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะการพูดตามสภาพการณ์ที่เป็นจริง

4.2 จัดกิจกรรมการอภิปราย ได้วาทะ ขึ้นนอกเวลาเรียนอาจจัดแข่งขันระหว่างชั้นเรียนหรือระหว่างโรงเรียน

4.3 ให้นักเรียนฟังข้อความโฆษณาวิทยุหรือโทรทัศน์แล้วลองรวบรวมถ้อยคำต่างๆ ว่า ผู้พูดใช้ภาษาอย่างไร มีอะไรเป็นข้อดี หรือบกพร่อง

4.4 หาโอกาสให้นักเรียนได้ฟังการอภิปรายหรือโต้วาทีจากผู้ที่มีชื่อเสียง ในทาง การพูด เพื่อให้ได้รับประสบการณ์โดยตรง

4.5 ให้นักเรียนฝึกฝนเก็บวัตถุดิบเพื่อมาใช้ประกอบการพูดโดยอาจทำสมุดเก็บรวบรวมคำตอบ สำนวนภาษาที่ดี ซึ่งอาจจะได้มาจากคำปราชัยคำขวัญในโอกาสต่างๆ ตลอดจนถึง การอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ

5. การจัดกิจกรรมในด้านนันทนาการต่าง ๆ เกี่ยวกับการพูด เช่น การแสดงละคร การเล่นเกม ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ นี้จะช่วยสร้างบรรยากาศให้เพลิดเพลินและสนุกสนาน ยิ่งขึ้นอีกทั้ง ช่วยพัฒนาทักษะการพูดแก่ผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี อาทิ เช่น

5.1 ความพร้อมในการพูด

5.2 ความกล้าในการแสดงออก

5.3 การแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกลุ่ม

5.4 การตั้งคำถาม การตอบคำถามอย่างมีเหตุผล

5.5 การพูดให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล

5.6 การฝึกออกเสียง ให้ถูกต้องชัดเจนตามหลักเกณฑ์ภาษา

5.7 การมีมารยาทและบุคลิกที่ดีในการพูด

5.8 การแสดงสีหน้าท่าทางและน้ำเสียง

6. ในการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ควรได้มีการบูรณาการสอดแทรกฝึก ทักษะการพูดให้กับเด็กโดยส่งเสริมให้มีการรายงานประกอบการเรียนในการเรื่องราวที่เด็ก ค้นคว้ามาแล้วให้เพื่อนฟัง นอกจากเด็กจะได้ฝึกพูดแล้วยังช่วยสร้างความสนใจในการฟังให้กับ เด็กด้วย

7. การจัดกิจกรรมฝึกทักษะการพูดไว้ประจำวันในชั่วโมงสนทนา (Homeroom) ทุกวัน ตอนเช้าหรือตอนเย็นก่อนนักเรียนกลับบ้าน ครูควรกำหนดเวลาไว้ให้แน่นอนที่จะจัดกิจกรรมให้เด็ก มีโอกาสฝึกการพูดอย่างเพียงพอ และการจัดกิจกรรมนั้นควรได้ทำต่อเนื่องหลายๆ ครั้งเพื่อให้เด็ก ได้แสดงออกได้คล่อง มีครูที่จะฝึกเป็นครั้งคราวแล้วเลิกไปจะทำให้เด็กไม่พัฒนาทักษะการพูดตาม ที่เราต้องการเพราะโอกาสฝึกไม่เพียงพอ ดังนั้นการจัดกิจกรรมชั่วโมงสนทนาจึงเป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่เสริมทักษะการพูดที่ครูควรจัด

8. ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดนั้นครูต้องพยายามให้เด็กได้ฝึกพูดอย่าง ทัวถึง ถ้าเป็นการฝึกทักษะการพูดโดยมีการแบ่งกลุ่มต้องจัดกลุ่มให้เด็กมีความสามารถคละกันเพื่อ ให้รู้จักช่วยเหลือกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในความคิดเห็นต่างๆ กัน

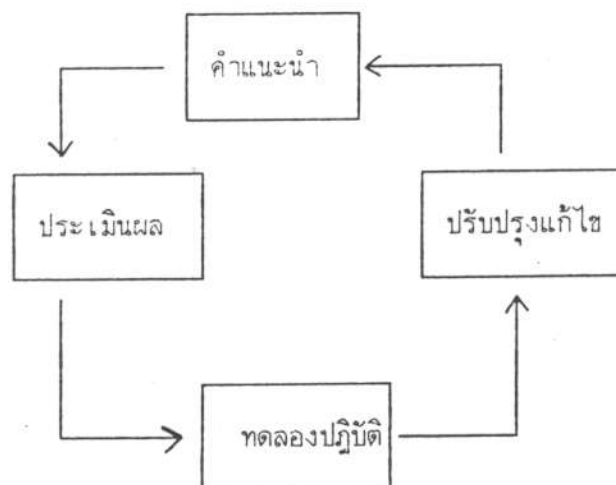
9. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูดไม่ว่าจะ โดยวิธีใดก็ตามครูต้องตระหนักอยู่ เสมอว่าเมื่อใดที่ครูพบข้อบกพร่องครูจะต้องรีบแก้ไขและนำสิ่งที่ถูกต้อง ให้กับเด็กทันทีเพื่อช่วยให้เขา

สามารถพัฒนาตนเองในด้านการพูดได้อย่างเต็มที่ เช่น เด็กพูด ร, ล หรือคำควบกล้ำไม่ชัดเจน มีบุคลิกภาพในการพูดไม่เหมาะสม เช่น ยืนส่ายไปมา ฯลฯ

การประเมินผลมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานทุกประเภททั้งนี้เพราะข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการประเมินผลจะเป็นแนวทางให้ทราบผลของการดำเนินงานต่างๆ ที่ผ่านไประหว่างมีข้อดีอย่างไร มีข้อเสียอย่างไร และมีอะไรที่ยังบกพร่องต้องการปรับปรุงแก้ไขสำหรับการพัฒนาทักษะการพูดก็เช่นกันต้องมีการประเมินผลเพื่อช่วยให้ผู้พูด ได้รับแนวทางสำหรับปรับปรุงการพูดในครั้งต่อไป

สมปิต ตัญตริยรัตน์ (2537) กล่าวว่า การฝึกทักษะการพูดเป็นกระบวนการที่ควรฝึกอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอควรประเมินผลการพูดของนักเรียนตั้งข้อสังเกต และให้คำแนะนำเพื่อให้ให้นักเรียนได้ปรับปรุงการพูดของตน

ขั้นตอนการประเมินผลทำดังนี้

สิ่งที่ครูควรสังเกตและให้คำแนะนำได้แก่

1. การพิจารณาเลือกเรื่องที่พูด มีความเหมาะสมกับผู้ฟัง โอกาส เวลา มากน้อยเพียงใด
2. บุคลิกในการพูด เช่น การแสดงความจริงใจ กระตือรือร้น การแต่งกาย ฯลฯ
3. การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาและโวหารในการพูด
4. การใช้ภาษาท่าทางประกอบการพูด เช่น การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง การใช้น้ำเสียง

ส่ายตา การใช้น้ำเสียง

5. วิธีดำเนินการพูด การเริ่มต้น การดำเนินเรื่องและการสรุปผล
6. การหาข้อมูลเพื่อการพูด ความถูกต้องของเนื้อหา ความทันสมัย ฯลฯ
7. การพูดที่เหมาะสมกับเวลา

2.2.3 การสอนทักษะการอ่าน

การอ่านเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิชาการต่างๆ การอ่านทำให้ทราบความรู้สึกนึกคิดของคนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ช่วยเพิ่มพูนสติปัญญาทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาตลอดจนทำให้เราเข้าใจ และเข้าถึงหนังสือต่าง ๆ การที่เราจะเข้าใจ และเข้าถึงหนังสือต่าง ๆ ได้เราจำเป็นต้องได้รับการฝึกทักษะการอ่านเป็นอย่างดี และการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งของการแสวงหาความรู้ทั้งหลาย โดยเฉพาะในชีวิตประจำวันทั่วทั้งวิชาการและความคิดก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอฉะนั้นเราจึงจำเป็นที่จะต้องอ่านเพื่อให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหวความก้าวหน้า และความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายได้ทันกาล (เสริมศรี หอทิมาวรกุล , 2527)

การอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรให้ตรงกับความหมายของผู้เขียน และสามารถนำความหมายที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้หนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีดังนี้

1. มีความรู้หลักเกณฑ์การอ่านเกี่ยวกับ คำพ้อง อักษรย่อ คำราชาศัพท์ สุภาษิต ฯลฯ
2. อ่านออกเสียงถูกต้อง คล่องแคล่ว และชัดเจน
3. จับใจความ สรุปสาระสำคัญของข้อความและเรื่องที่อ่าน
4. วิเคราะห์ความสำคัญของข้อความและเรื่องที่อ่าน
5. แสดงความคิดเห็น สนับสนุน คัดค้าน ข้อความและเรื่องที่อ่านอย่างมีเหตุผล
6. เห็นความสำคัญของการอ่าน
7. ปฏิบัติตนเกี่ยวกับอ่าน การใช้พจนานุกรม การเลือกใช้และการเก็บรักษาหนังสือ

ตามวิธีการที่ถูกต้อง

การที่ครูจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการอ่านให้ดีขึ้นไปนั้น ควรพิจารณาตามแนวทางการจัดกิจกรรมต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของการอ่านมีหลายระดับนอกเหนือจากการออกเสียงหรืออ่านได้ ดังนั้นครูจำเป็นจะต้องช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการอ่านให้สูงขึ้น เช่น ให้สามารถอ่านได้ด้วย ความคล่องแคล่วรวดเร็ว เข้าใจเรื่องที่อ่าน จับประเด็นของเรื่องที่อ่านได้ รู้จักใช้วิจารณญาณในการอ่าน ตลอดจนสามารถแสวงหาความรู้และความเพลิดเพลินจากการอ่าน

2. ในการสอนอ่านนั้นควรมุ่งพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในการอ่านมิใช่มุ่งให้นักเรียนจดจำเนื้อหาในหนังสือเรียน เนื้อหาเรื่องราวในบทต่างๆ ในหนังสือเรียนภาษาไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ใช้เป็นสื่อในการฝึกทักษะต่างๆ เช่น การอ่านข้อความที่มีเครื่องหมายต่างๆ การอ่าน อักษรย่อ การรู้ความหมายของคำศัพท์ การอ่านบทร้อยกรอง การหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่างๆ เป็นต้น ดังนั้น ครูจึงไม่ควรสอนโดยมุ่งให้เด็กเข้าใจเฉพาะเนื้อหาในหนังสือ แต่ควรฝึกให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น นักเรียนสามารถอ่านคำที่เรียน

ไปแล้วและเข้าใจความหมายเมื่อไปพบในหนังสือเล่มอื่น หรือเมื่อครูนำคำใหม่ อักษรย่อหรือเครื่องหมายต่างๆ ไปผูกเรื่องใหม่แล้วนักเรียนสามารถอ่านได้ หรือในชีวิตประจำวัน นักเรียนจะต้องอ่านข้อความที่ไม่เคยเห็นมาก่อนในจดหมาย หนังสือพิมพ์ ป้ายประกาศต่าง ๆ เป็นต้น

3. ครูควรจัดกิจกรรมการสอนอ่านโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กในห้องเรียนแทบทุกห้องมักจะมีเด็กที่มีปัญหาในการอ่านอยู่หลายคนปัญหาที่สำคัญคือเด็กอ่านไม่ได้ อ่านตะกุกตะกัก หรือ อ่านเป็นคำๆ ได้ แต่ไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน ส่วนปัญหาด้านอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นข้อบกพร่องในการอ่านของนักเรียนจำนวนมาก ได้แก่ การอ่านคำควบกล้ำไม่ชัด อ่านข้ามคำ อ่านซ้ำคำเดิม อ่านกลับ เป็นต้น ดังนั้นครูจะต้องพยายามวินิจฉัยข้อบกพร่องในการอ่านของนักเรียนและเร่งแก้ไขเพื่อมิให้มีปัญหายืดเยื้อต่อไปในชั้นสูงๆ ขึ้น สำหรับเด็กที่อ่านไม่ออกควรหาวิธีแก้ไขเสียตั้งแต่ต้น ขณะที่เด็กทั้งชั้นได้พัฒนาทักษะภาษาไทยโดยใช้หนังสือเรียนไปถึงบทที่ 15 แล้ว แต่เด็กบางคนอาจมีปัญหามาแต่การอ่านบทที่ 3 ถ้าครูสอนไปเรื่อยๆ โดยไม่สนใจที่จะกลับไปแก้ปัญหาก็จะทำให้เด็กเฉพาะรายเด็กก็จะมีปัญหาพอกพูนขึ้นไปเป็นลำดับ และทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ไม่สนใจการเรียน คอยรังแกและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนภาษาไทยครูหาวิธีการซ่อมเสริมด้วยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาที่วินิจฉัยไว้เพื่อให้เด็กมีความหวังที่จะอ่านได้เหมือนเพื่อน ๆ

4. นอกจากเด็กที่มีปัญหาในการอ่านแล้วควรส่งเสริมเด็กที่อ่านได้ดีให้พัฒนายิ่งขึ้น เมื่อพบว่าเด็กสามารถอ่านได้ในระดับสูงกว่าเด็กทั่วไปในชั้นเรียนครูควรหาหนังสือที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของเด็กให้อ่าน หรือแนะนำชื่อหนังสือที่เหมาะสมให้ไปขอยืมจากห้องสมุด หรือทำบัตรงานเพิ่มเป็นพิเศษเพื่อเสริมทักษะ เช่น ครูคัดลอกข้อความจากหนังสือต่างๆ ไล่นับตรงานตั้งคำถามไว้ให้ตอบหรือสั่งให้หาความหมายของศัพท์ต่างๆ ที่นอกเหนือจากเรื่องที่อ่านในหนังสือเรียน ถ้าครูละเลยไม่หาวิธีส่งเสริมเด็กที่อ่านเก่ง เด็กเหล่านี้อาจเบื่อหน่ายการเรียนและขาดโอกาสที่ดีไปอย่างน่าเสียดายที่สุด

5. ควรฝึกทักษะการอ่านให้สัมพันธ์กับทักษะอื่นๆ ทั้งด้านการฟัง พูด และเขียน เช่น ให้นักเรียนสรุปเรื่องที่อ่านให้เพื่อนๆ ฟัง อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของตัวละครในเรื่องที่อ่าน แล้วให้เขียนความคิดเห็นว่า นักเรียนชอบตัวละครใดมากที่สุด เพราะอะไรหรือถ้านักเรียนอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ นักเรียนจะทำอย่างไร เป็นต้น คำแนะนำวิธีสอนภาษาไทยแต่ละบทในคู่มือการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 จะเห็นว่าได้เน้นการสอนทักษะฟัง พูด อ่านและเขียนให้สัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา

6. การสอนอ่านและการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ควรจัดให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยครูช่วยพัฒนาทักษะการอ่านที่นำไปใช้การเรียนกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ เช่น การอ่านอักษรย่อ สัญลักษณ์ แผนที่ การอ่านคำแนะนำ และคำสั่ง ฯลฯ ส่วนในการสอนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ก็ควรเอาใจใส่ดูแลให้เด็กอ่านคำและข้อความต่าง ๆ ได้ถูกต้องอย่าปล่อยให้เด็กอ่านผิด ๆ หรืออย่าคิดว่าไม่ใช่ชั่วโมงภาษาไทยจึงไม่จำเป็นต้องสนใจเรื่องภาษา

เพื่อให้การอ่านของเด็กมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องมีการวัดและประเมินผลความรู้ความสามารถของเด็กว่ามีความก้าวหน้าในการอ่านเพียงไรอยู่ตลอดเวลา การวัดและประเมินผล การอ่านของเด็กจึงมีประโยชน์มาก

การประเมินผลการอ่านของเด็กอย่างถูกต้องจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือประเมินผลการอ่านต่อไปนี้

1. การใช้ข้อทดสอบ มีทั้งแบบอัตนัยและปรนัย
2. การใช้บันทึกแบบวัดพฤติกรรมจากการ สังเกต การซักถามหรือการสัมภาษณ์

2.2.4 การสอนทักษะเขียน

การเขียนเป็นทักษะหนึ่งของการสื่อสารประเภทการส่งออกที่มีความสัมพันธ์กับทักษะการฟัง การพูด และการอ่านอย่างใกล้ชิดเพราะทักษะการฟัง การพูด และการอ่านช่วยให้ทักษะการเขียนดีขึ้น ในทำนองเดียวกันการเขียนก็ช่วยให้ทักษะการฟัง พูดและอ่านดีขึ้นด้วย เพราะคนที่ฟังมาก อ่านมาก มักจะพูดดีและเขียนดีด้วย (วรรณ โสมประยูร, 2527)

การเขียน หมายถึง การถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการออกมาเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีดังนี้

1. เขียน สะกดคำ โดยใช้คำพื้นฐานที่กำหนดให้
2. คัดลายมือถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นระเบียบสวยงาม
3. เขียนตามรูปแบบที่กำหนดให้โดยลำดับความคิด เหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง
4. เขียนแสดงความคิดอย่างเสรี และเชิงสร้างสรรค์
5. เห็นความสำคัญของการเขียน
6. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามวิธีการเขียน

วรรณ โสมประยูร (2527) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะการเขียนให้กับเด็กระดับประถมศึกษา นั้นสิ่งสำคัญที่สุด ได้แก่ "วิธีสอนของครู" เพราะวิธีสอนเป็นวิธีฝึกฝนทักษะการเขียนโดยตรง ดังนั้นในการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนครูควรคำนึงถึงแนวทางการจัดกิจกรรมต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน ครูจะต้องวางแผนและบันทึกการสอนระดับบทเรียน โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระของหลักสูตร ภูมิภาวะของผู้เรียน สื่อที่ใช้ประกอบการสอน และการประเมินผลเป็นผลสำคัญประการแรก
2. เตรียมความพร้อมสำหรับบทเรียนใหม่ โดยนำประสบการณ์เดิมมาเป็นพื้นฐาน เพื่อถ่ายโยงไปให้เกิดความรู้ใหม่ และมีการเปรียบเทียบความรู้เก่ากับใหม่เพื่อป้องกันความสับสน และทำให้เข้าใจบทเรียนใหม่ชัดเจน
3. สอนให้เข้าใจความหมายคำและประโยค นอกจากใช้วิธีนำของจริง ของจำลองและ

ภาพมาสอนให้เข้าใจแล้วครูอาจใช้วิธีสร้างสถานการณ์ให้เด็กเกิดแนวความคิดหรือเข้าใจความหมายด้วยตนเอง เช่น ครูจะสอนคำว่า ผลไม้ ครูนำภาพ เงาะ ลำไย มังคุด มะม่วง น้อยหน่า และอื่นๆ มาให้แล้วถามว่า "เมื่อเอาภาพทั้งหมดรวมกันจะเรียกว่าอะไร" นักเรียนจะเกิดมโนคติว่า "ผลไม้" เพราะแต่ละอย่างเป็นผลไม้

4. สร้างบรรยากาศ ในการสอนเขียนจะเขียนได้ต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ เด็กจะสามารถเขียนได้ดีจะต้องอยู่ในบรรยากาศที่สบาย อบอุ่นใจเป็นตัวของตัวเอง มีอิสระเสรีและมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนและครู ดังนั้นในการสอนเขียนครูจะต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทักษะการเขียนด้วย เช่น ให้เขียนเรื่องตามใจชอบจากภาพที่กำหนดให้

5. กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนแต่ละครั้ง ไว้อย่างชัดเจนแล้วให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายนั้นด้วย เพราะกิจกรรมภาษาไทยมักเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนด้วยเสมอ ในการสอนแต่ละครั้งจึงควรเน้นทักษะใดทักษะหนึ่งให้ชัดเจนและถ้าเน้นทักษะอื่นประกอบด้วยยิ่งดี

6. กิจกรรมที่กำหนดให้นักเรียนฝึกเขียน ควรเป็นเรื่องที่นักเรียนมีประสบการณ์มาก่อนจึงสามารถเขียนได้ เช่น ให้เขียนเรื่องเกี่ยวกับสถานที่ที่นักเรียนเคยไป เด็กแต่ละคนก็จะเขียนเรื่องแตกต่างกันตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผิดกับครูสมัยก่อนให้เขียนเรื่อง หัวหิน นักเรียนไม่เคยไปหัวหินเลย จะเขียนได้อย่างไร จึงเขียนหัวหินตามคำบอกของครูไม่ได้คิดคำคิดประโยคอะไรเลย เด็กก็ไม่ได้พัฒนาทักษะการเขียนเลย

7. วิธีฝึกทักษะ การเขียนเป็นทักษะทางภาษาที่ยากมากเด็กจะมีทักษะการเขียนได้ จำเป็นต้องส่งเสริมให้มีการฝึกฝนเขียนต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย นอกจากนี้ ครูจะต้องวางแผนและตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนตามลำดับขั้น โดยฝึกจากสิ่งที่ย่ายและใกล้ตัวเด็ก แล้วค่อย ๆ เพิ่มทีละน้อยตามลำดับวุฒิภาวะและศักยภาพของตน

8. ใช้สิ่งเร้าและสร้างแรงบันดาลใจ การเขียนเป็นเรื่องยากบางครั้งเด็กต้องการเวลาสร้างสรรค์ความคิด เมื่อให้เด็กเขียนในเวลาจำกัดเด็กอาจเขียนไม่ได้ ถ้าครูจัดประสบการณ์ให้เกิดความประทับใจ หรือมีความคิดเห็นต่อสิ่งใดอย่างลึกซึ้ง เด็กจะเขียนได้ เช่น ครูนำภาพน้ำตก มาให้นักเรียนดูแล้วให้เขียนบรรยาย ความรู้สึกที่มีต่อภาพนั้นเด็กก็จะเขียนได้ง่ายกว่าการเขียนที่ครูให้เด็กนึกขึ้นเองแล้วจึงเขียน ปัจจุบันการสอนเขียนครูควรนำสิ่งเร้ามาให้นักเรียนดูแล้วเขียนเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่เห็น จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากเขียนยิ่งขึ้น สิ่งเร้าในที่นี้ ได้แก่ ของจำลอง ภาพ สถานการณ์ นิทาน เหตุการณ์และอื่น ๆ

9. ทำให้เกิดความภูมิใจในผลงานของตน การเสริมแรงด้วยวิธีการต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เด็กมีกำลังใจในการฝึกทักษะการเขียนเนื่องจากการเขียนเป็นทักษะที่ยากดังกล่าวก่อนแล้ว เด็กบางคนเท่านั้นที่เขียนได้ซึ่งถือว่ามี "พรสวรรค์" ทั้งนี้เพราะการเขียนนอกจากต้องลำดับ

ความคิดให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันแล้ว ยังจะต้องเลือกคำ ประโยคมาใช้ถูกต้องตามแบบแผนของหลักภาษาด้วย จึงจะสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดี เด็กๆ จึงไม่ชอบเรียนเขียน แต่ถ้าครูให้เขามีแรงบันดาลใจ โดยจัดให้มีประสบการณ์ประทับใจแล้ว ยังทำให้เขารู้สึกภาคภูมิใจในผลงานของเขาอีกด้วย ก็จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาทักษะเขียนได้ดียิ่งขึ้น

10. ส่งเสริมให้ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ การเขียนต้องการความรู้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลตัวแทนแสดงความคิด ได้แก่ การรู้จักคำ และการมีประสบการณ์ต่างๆ โดยจัดทัศนศึกษาบ้าง ให้เด็กอ่านหนังสือในเวลาว่าง เป็นต้น

11. จัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะการเขียนมากๆ

12. กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนให้กับเด็ก นอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนซึ่งจะช่วยส่งเสริมความสามารถของเด็กแต่ละคน เช่น กิจกรรมการประกวดการเขียนโฆษณา การเขียนคำขวัญ การเขียนเรียงความ

13. การประเมินผลและติดตามผล การประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาทักษะการเขียน เพื่อดูความก้าวหน้า และแก้ไขปรับปรุงสร้างเสริมทักษะการเขียนให้พัฒนา สูงขึ้นตามศักยภาพและระดับวุฒิภาวะของเด็ก นอกจากนั้นการประเมินผลยังเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กตั้งใจเรียน พยายามพัฒนาทักษะการเขียนของตนให้เพิ่มขึ้นด้วย การประเมินผลนี้ควรควรทำสม่ำเสมอ ถ้ามีแผนภูมิความก้าวหน้าติดไว้ให้ดูด้วยจะเป็นเครื่องจูงใจเด็กได้เป็นอย่างดี

สมศักดิ์ ลินธูเวชญ์ (2529) กล่าวว่า ทักษะทางด้านการเขียน สามารถดำเนินการทดสอบได้หลายด้าน คือ

1. การวัดความสามารถการสะกดคำ
2. การทดสอบการเขียนสะกดคำ
3. การเลือกคำในการเขียนสะกดคำ
4. การวัดความสามารถในด้านความเรียง ซึ่งสามารถวัดได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

4.1 การวัดทางตรง ได้แก่ การให้นักเรียนได้ลงมือแต่งจริงตามที่กำหนดให้ วิธีนี้การแต่งนั้นอาจจะให้แต่งด้วยปากเปล่าหรือเขียนจริงก็ได้

4.2 การวัดโดยทางอ้อม ได้แก่ การสร้างแบบทดสอบ สำหรับวัดความรู้ในด้านต่าง ๆ เฉพาะด้าน ซึ่งได้แก่ การวัดกลไกทางภาษาโดยมีความเชื่อว่าถ้านักเรียนเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้ ก็น่าจะแต่งเรื่องต่อไปนี้ได้ การวัดกลไกทางภาษานั้นจะวัดในเรื่องต่อไปนี้

1. แบบทดสอบคำศัพท์
2. แบบทดสอบความหมายของสำนวน
3. แบบทดสอบการหาคำสัมผัสคล้องจอง
4. แบบคำศัพท์ที่ไม่เข้าพวก
5. แบบคำศัพท์ตรงกันข้าม

6. แบบทดสอบการใช้สำนวน
7. แบบทดสอบหาคำที่เกี่ยวข้องมากที่สุด
8. แบบทดสอบให้หาความบกพร่องในด้านหลักภาษาการใช้ภาษา หรือ
สำนวนอย่างใดอย่างหนึ่ง
9. แบบทดสอบความสามารถในการใช้ภาษา
10. แบบทดสอบให้หาข้อบกพร่องในลักษณะต่าง ๆ
11. แบบทดสอบการเปลี่ยนสำนวนโวหารให้เหมาะสมกับความ
12. แบบทดสอบการเข้าประโยค
13. แบบทดสอบเรียบเรียงเรื่อง
14. แบบทดสอบแต่งประโยค
15. แบบทดสอบการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับความ
16. แบบทดสอบถามวรรคตอน
5. การวัดความสามารถด้านคิดไทย
6. การวัดความสามารถในการย่อความ
7. การวัดความสามารถด้านการเขียนจดหมาย
8. การวัดความสามารถด้านหลักภาษา

2.2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะภาษา

อารี ยิ่งสกุล (2514) ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของสภาพแวดล้อมบางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนภาษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2513 ผลของการวิจัยพบว่า โอกาสที่นักเรียนได้อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ เป็นเหตุให้นักเรียนในโรงเรียนมีการเขียนที่ดีขึ้น

ประชุมพร ศุกรเจริญ (2520) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างแบบฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ได้รับการฝึกการเขียนจากแบบฝึกการเขียนความคิดสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น

ยุพา ชนอนคราม (2520) ได้ศึกษาเรื่องราว การสร้างการเขียนด้วยร้อยกรองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยสร้างแบบฝึกการเขียนตามแนวทฤษฎีของกิลฟอร์ด ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ได้รับการฝึกจากแบบการเขียนตามแนวทฤษฎีของกิลฟอร์ดมีคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น

สุนันทา ทองซอน (2525) ได้ศึกษาเรื่องการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านของนักเรียนที่พูดภาษาเขมรและนักเรียนที่พูดภาษาลาว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่าความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยของนักเรียนทั้งกลุ่มที่พูดภาษาเขมรและกลุ่มที่พูดภาษาลาวหลังการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านสูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

และความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยของนักเรียนที่พูดภาษาส่วยหลังการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

มัทธนี ตุลยาทร (2526) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างแบบฝึกหัดอ่านพยัญชนะควบกล้ำที่เป็นปัญหาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดขอนแก่น ผลปรากฏว่า ความสามารถในการอ่านพยัญชนะควบกล้ำ ร ล ว ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ผ่านการสอนด้วยแบบฝึกหัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สูงกว่ากลุ่มควบคุม

ทองสุก เกลยงพร้อม (2531) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างแบบฝึกทักษะทางการฟังภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่พูดภาษาเขมร ในจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ผ่านการใช้แบบฝึกทักษะการฟังสามารถพัฒนาทักษะการฟังสูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึก

วชิระ จันทาโทอ่อน (2532) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการสอนภาษาไทยเพื่อสร้างความเข้าใจในการอ่าน การเขียนสะกดคำและความคงทนในการจำ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า

1. ในด้านความเข้าใจในการอ่านกลุ่มทดลองมีความเข้าใจในการอ่านสูงกว่ากลุ่มควบคุม
2. ในด้านการเขียนสะกดคำ กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเขียนสะกดคำสูงกว่า

กลุ่มควบคุม

3. ความคงทนในการจำทั้งในด้านความเข้าใจในการอ่านและการเขียนสะกดคำ

กลุ่มทดลองมีความคงทนในการจำสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จรรยา ศรีพันธ์บุตร (2533) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่อการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่สอนโดยใช้ และไม่ใช้ชุดฝึกการเขียน ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกการเขียนเรียงความมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเรียงความของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเจตคติต่อการเขียนเรียงความของกลุ่มทดลอง ทั้งก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สุวัฒน์ อุ่นทานนท์ (2535) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนความเรียงและความคงทนในการเรียนรู้สำหรับเด็กเริ่มเรียนด้วยวิธีสอนแบบ ม.ป.ภ กับการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการเขียนความเรียงของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความคงทนในการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สันติ มุ่งหมาย (2538) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านในใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแผนการสอนตามรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านในใจสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ

จันทร์ทิพย์ อุดม (2539) ได้ศึกษาผลของการใช้แผนการสอนวิชาภาษาไทยตามหลักการร่วมมือกันเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนที่เรียนภาษาไทย โดยใช้แผนการสอนตามหลักการร่วมมือกันเรียนรู้ มีทักษะภาษาการฟัง และการพูด สูงกว่าร้อยละ 80

ของคะแนนเต็ม

ฉัตรเจลา ตริแตงน้อย (2539) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการสอนตามธรรมนูญการสอนอ่าน กับการสอนปกติพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนตามธรรมนูญการสอน สูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ

2.3 ความคิดสร้างสรรค์

2.3.1 ความหมายความคิดสร้างสรรค์

ในปัจจุบัน ได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์มากทั้งในประเทศและต่างประเทศ นักการศึกษา ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

วอลลาซ และโคแกน (Wallach and Kogan, อ้างถึงใน ไสว เลี่ยมแก้ว, 2514) มีความเชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถจะคิด "โยงสัมพันธ์" (Association) ได้ กล่าวคือเมื่อระลึกสิ่งใดได้ก็จะเป็นสะพานให้รำลึกสิ่งอื่นได้ต่อไปสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่

ไอเซนชและอาร์โนล (Eysen and Narnot, อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช, 2526) ได้ให้คำจำกัดความของความคิดสร้างสรรค์ ไว้ว่า "เป็นความสามารถที่มองเห็นความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ มีความคิดแปลกและแตกต่างไปจากรูปแบบการคิดที่มีมาแต่เดิม"

แอดเดอร์สันและคณะ (Aderson and others, อ้างถึงใน เฉษฐา สุภาคน , 2530) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นพฤติกรรมของบุคคลซึ่งแสดงความคิดใหม่ๆ อันเป็นการกระทำที่บุคคลเลือกจากประสบการณ์ที่ผ่านมาเพื่อสร้างรูปแบบการคิดใหม่หรือผลิตผลงานใหม่ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มนุษย์เป็นเจ้าของในระดับต่างๆ กันและความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ ถ้าจัดสภาพการณ์ให้เหมาะสม

กิลฟอร์ด (Guiford, อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2532) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมอง เป็นความสามารถที่จะคิดได้หลายทิศทางหรือแบบอเนกนัยและความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วยความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่นและความคิดที่เป็นของตนเอง โดยเฉพาะ คนที่มีลักษณะดังกล่าวดังจะต้องเป็นคนกล้าคิดไม่กลัวถูกวิพากษ์วิจารณ์และมีอิสระในการคิดด้วย

ทอเรนซ์ (Torrance, อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2532) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นการรวบรวมประสบการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมาเพื่อสร้างรูปแบบใหม่ ความคิดใหม่ ๆ หรือผลิตผลใหม่ ๆ

ฟรอม (Fomm, อ้างถึงใน อารี รังสินนท์, 2532) อธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะสังเกตเห็น รับรู้ เข้าใจ และมีปฏิกิริยาตอบสนองด้วย

เวสคอต และสมิท (Wescott and Smith, อ้างถึงในอารี รังสินธ์, 2532) ให้นิยามของความคิดสร้างสรรค์ ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองที่รวมการดึงประสบการณ์เดิมของแต่ละคนออกมาแล้วนำมาจัดรูปแบบใหม่ การจัดรูปแบบใหม่ของความคิดนี้เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคน ไม่จำเป็นจะต้องเป็นความคิดใหม่ระดับโลกก็ได้

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ในประเทศไทย ได้มีผู้ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายลักษณะ เช่น

ไสว เลี่ยมแก้ว (2514) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถทางสมองของบุคคล เป็นความสามารถที่จะระลึกถึงมโนคติต่างๆ ที่เคยเรียนรู้ไปแล้วออกมาได้มาก เป็นการระลึกที่ได้มาจากความคิดหลายทิศทางจนทำให้เกิดมโนคติแปลกๆ ออกมาจากกระบวนการรำลึกนั้นด้วย"

สุสดี ภูอินทร์ (2526) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่ เป็นความสามารถที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในแง่มุมใหม่และเป็นกระบวนการคิดหลายทิศทาง ซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหา

ศศิธร ธีระกนก (2529) ได้ให้คำนิยามว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะของบุคคลในการจัดกระบวนการคิดเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ หรือคิดสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา

กรมวิชาการ (2532) ได้ให้คำจำกัดความความคิดสร้างสรรค์ว่าหมายถึง ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วย ความคล่องตัวในการคิด ความคิดยืดหยุ่น และความคิดที่เป็นของตนเอง โดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่มใหม่

อารี รังสินธ์ (2532) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ ไว้ว่า "ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอเนกนัย อันนำไปสู่การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลงปรุงแต่งจากความคิดเดิมผสมผสานกันทำให้เกิดสิ่งใหม่ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ตลอดจนวิธีการคิด ทฤษฎี หลักการได้สำเร็จ"

จากนิยามข้างต้นสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองของบุคคล ที่สามารถคิดได้กว้างไกล หลายทิศทาง สามารถคิดผสมผสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในแง่มุมใหม่ ซึ่งนำไปสู่การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์แปลกๆ ใหม่ๆ ตลอดจนวิธีการคิด ทฤษฎี หลักการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมซึ่งความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ

เดวิส (Davis, อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2532) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ โดยสรุปแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กลุ่มที่ 1 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงจิตวิเคราะห์ นักจิตวิทยาทางจิตวิเคราะห์หลายคน เช่น Freud และ Kris ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดของความคิดสร้างสรรค์ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในจิตใต้สำนึกระหว่างแรงขับเคลื่อนทางเพศ (Libido) กับความรู้สึกผิดชอบทางสังคม (Socialcosciece) ส่วน Kubie และ Rugg ซึ่งเป็นนักจิตวิเคราะห์แนวใหม่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดขึ้นระหว่างการรู้สึกับจิตใต้สำนึกที่อยู่ภายในขอบเขตส่วนที่เรียกว่าจิตก่อนสำนึก

กลุ่มที่ 2 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงพฤติกรรมนิยม นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีแนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นพฤติกรรมจากการเรียนรู้ โดยเน้นที่ความสำคัญของการเสริมแรงสนองที่ถูกต้องกับสิ่งเร้าเฉพาะหรือสถานการณ์ นอกจากนี้ยังเน้นความสัมพันธ์ทางปัญญา คือการโยงความสัมพันธ์จากสิ่งเร้าหนึ่งไปยังสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดความคิดใหม่ หรือสิ่งใหม่เกิดขึ้น

กลุ่มที่ 3 ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงมนุษยวิทยา นักจิตวิทยากลุ่มนี้มีแนวคิดว่ามีมนุษย์จะสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ของตนออกมาได้อย่างเต็มที่ขึ้นอยู่กับสภาพหรือบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ซึ่งบรรยากาศที่สำคัญในการสร้างสรรค์ประกอบด้วย ความปลอดภัยในเชิงจิตวิทยา ความมั่นคงของจิตใจความปรารถนาที่จะคิด และการเปิดกว้างที่จะรับประสบการณ์ใหม่

กลุ่มที่ 4 ทฤษฎี AUTA ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่า ความคิดสร้างสรรค์นั้นเมื่ออยู่ในมนุษย์ทุกคน และสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามรูปแบบ AUTA ประกอบด้วย

1. การตระหนัก (Awareness) คือตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อตนเอง สังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และตระหนักถึงความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ในตนเองด้วย
2. ความเข้าใจ (Understanding) คือความรู้ความเข้าใจลึกซึ้งในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

3. เทคนิควิธี (Techniques) คือการรู้เทคนิควิธีในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้งที่เป็นเทคนิคส่วนบุคคลและเทคนิคที่เป็นมาตรฐาน

4. ตระหนักในความจริงของสิ่งต่างๆ (Actualization) คือการรู้จักหรือตระหนักในตนเอง พอใจในตนเอง และพยายามใช้ตนเองอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งการเปิดกว้างรับประสบการณ์ต่างๆ รวมทั้งมีการปรับตัวอย่างเหมาะสม ตระหนักถึงเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การผลิตผลงานด้วยตนเองและการมีความคิดยึดหยุ่นเข้ากับรูปแบบของชีวิต

ทฤษฎีโครงสร้างทางสถิติของกิลฟอร์ด เป็นทฤษฎีหนึ่งที่ใช้เป็นแนวคิดและพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์โดยกิลฟอร์ดและคณะได้ทำการศึกษาวเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) ของสถิติปัญญาศึกษาครั้งนี้เน้นเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล และการแก้ปัญหา กิลฟอร์ดได้แบ่งสมรรถภาพทางสมองของมนุษย์ออกมาเป็น 3 มิติ

มิติที่ 1 เนื้อหา (Content) หมายถึง มิติแทนเนื้อหาข้อมูล หรือสิ่งเร้าที่เป็นสื่อ

ในการคิดที่สมองรับเข้าไปคิด แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ภาพ หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่เป็นรูปธรรม หรือรูปที่แน่นอน ซึ่งบุคคลสามารถรับรู้และทำให้เกิดความรู้สึนึกคิดได้
2. สัญลักษณ์ หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่อยู่ในรูปเครื่องหมายต่างๆ กัน สามารถใช้ติดต่อสื่อสารกันได้ เช่น ตัวอักษร โน้ตดนตรี รวมทั้งสัญญาณต่างๆ ด้วย
3. ภาษา หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งเร้าที่อยู่ในรูปของถ้อยคำที่มีความหมายต่างๆ กัน สามารถใช้ติดต่อสื่อสารได้ เช่น พ่อ แม่ เพื่อน โจรธ เสียใจ เป็นต้น
4. พฤติกรรม หมายถึง ข้อมูลที่เป็นการแสดงออก กิริยาอาการกระทำที่สามารถสังเกตเห็น รวมทั้งทัศนคติ การรับรู้การคิด เช่น การยิ้ม การหัวเราะ การสั่นศีรษะ การแสดงความคิดเห็น

มิติที่ 2 วิธีการคิด หมายถึง มิติที่แสดงลักษณะกระบวนการปฏิบัติงานหรือกระบวนการคิดของสมอง แบ่งออกตามลำดับได้ 5 ลักษณะดังนี้

1. การรู้จักและเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการตีความของสมอง เมื่อเห็นสิ่งเร้าแล้วเกิดการรับรู้ เข้าใจในสิ่งนั้นและบอกได้ว่าเป็นอะไร เช่น เมื่อเห็นของเล่นรูปร่างกลม ๆ ทำด้วยยางผิวเรียบ ก็บอกได้ว่าเป็นลูกบอล
2. การจำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะเก็บสะสมความรู้ไว้ แล้วสามารถระลึกออกมาได้เมื่อมีสิ่งเร้า เช่น การจำหมายเลขประจำตัว การท่องสูตรคูณ การซื้อตัวคนร้าย
3. การคิดแบบอเนกนัย เป็นกระบวนการของสมองที่จะคิดหลายแง่หลายมุมหลายทิศทาง คิดหาคำตอบโดยไม่จำกัดจำนวน ทำให้ได้ความคิดที่แปลกใหม่จากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ เช่น หนังสือพิมพ์ทำอะไรได้บ้างให้บอกมาให้มากที่สุด ผู้ที่คิดได้มาก แปลก มีเหตุผล คือผู้ที่มีความคิดอเนกนัยและกิลฟอร์ด ได้อธิบายว่า ความคิดอเนกนัยก็คือความคิดสร้างสรรค์
4. การคิดแบบเอกนัย เป็นกระบวนการของสมองที่จะสรุปหรือตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีที่สุดจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้ และการสรุปเป็นคำตอบนั้น จะมีเพียงคำตอบเดียว เช่น การเลือกคำตอบในข้อสอบแบบเลือกตอบ
5. การประเมิน หมายถึง ความสามารถที่ราคาดลงสรุปโดยอาศัยกฎเกณฑ์ที่ดีที่สุด

มิติที่ 3 ผลของความคิด (Product) เป็นมิติที่แสดงถึงผลที่ได้รับจากการทำงานของสมอง เมื่อสมองได้รับข้อมูลจากมิติที่ 1 และใช้ความสามารถในการตอบสิ่งเร้า เป็นวิธีคิดตามมิติที่ 2 ผลที่ได้จะออกมาเป็นมิติที่ 3 ซึ่งมี 6 ลักษณะคือ

1. หน่วย หมายถึง ส่วนย่อย ๆ ที่ถูกแยกออกมา มีคุณสมบัติเฉพาะของตนเองที่แตกต่างจากคนอื่น
2. กลุ่ม หมายถึง กลุ่มของสิ่งของที่มีคุณสมบัติร่วมกัน เช่น จำพวกของมีคม

จำพวกผลไม้

3. ความสัมพันธ์ หมายถึง ผลของสิ่งของการเชื่อมโยงความคิดแบบต่างๆ ตั้งแต่ 2 พวกเข้าด้วยกันโดยอาศัยลักษณะบางอย่างเป็นเกณฑ์ ความสัมพันธ์อาจอยู่ในรูปของหน่วยกับหน่วย กลุ่มกับกลุ่ม หรือระบบกับระบบ เช่นการหาความหมายคำตรงกันข้าม การอุปมาอุปไมย

4. ระบบ หมายถึง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผลการคิดหลายๆ คู่เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ

5. การแปลงรูป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง การให้คำนิยามใหม่ การตีความ การขยายความ การเปลี่ยนแปลงข้อมูลไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่น

6. การประยุกต์ หมายถึง การคาดหวั่ง หรือการทำนายเรื่อง บางอย่างจากข้อมูลที่กำหนดไว้ให้แตกต่าง ๆ ไปจากเดิม

จากทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ที่กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีมนุษย์ติดตัวมากำเนิด สามารถที่จะพัฒนาให้สูงขึ้นโดยอาศัย การเรียนรู้ และการสร้างสภาวะหรือบรรยากาศที่เอื้ออำนวย

ในประเทศไทย กรมฝึกหัดครู (กรมฝึกหัดครู, อ้างถึงในธนพร, 2529) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไทยในระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2521 นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 3,123 คน โดยใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ ผลการวิจัย พบว่า

1. เมื่ออายุของนักเรียนเพิ่มขึ้น หรืออยู่ในระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นความคิดคล่องตัวจะสูงขึ้น

2. ความคิดริเริ่มนั้นจะสูงในระดับอนุบาลและลดต่ำสุดในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 แต่จะเริ่มสูงขึ้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3. ความคิดละเอียดจะพัฒนาสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่จะเป็นไปอย่างเชื่องช้า

จากการศึกษาของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่สามารถส่งเสริมให้สูงขึ้นได้

กิลฟอร์ด(Guilford, อ้างถึงในกรมวิชาการ, 2535) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ว่า ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดธรรมดา หรือที่เรียกว่า wild idea เป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

2. ความคิดคล่องตัว (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีคำตอบในปริมาณที่มากในเวลาที่กำหนดแบ่งออกเป็น

2.1 ความคิดริเริ่มคล่องแคล่วด้านถ้อยคำ (Word fluency)

2.2 ความคล่องแคล่วทางการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถที่คิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

2.3 ความคล่องตัวในการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค คือ ความสามารถที่จะนำมาเรียงอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถในการจะคิดค้นสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด

3. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) คือ ความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการสร้างผลงานที่มีความแปลกใหม่ให้สำเร็จ การพัฒนาของความคิดละเอียดลออนั้นขึ้นอยู่กับ

3.1 อายุ เด็กที่มีอายุมาก จะมีความสามารถทางด้านนี้มากกว่าเด็กที่มีอายุน้อย

3.2 เพศ เด็กหญิงจะมีความสามารถด้านการสังเกตสูง และมีความสามารถด้านความคิดละเอียดลออสูงด้วย

4. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท และหลายทิศทางแบ่งออกเป็น

4.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่พยายามคิดได้หลายอย่าง อย่างอิสระ

4.2 ความคิดยืดหยุ่นทางด้านดัดแปลง (Adaptive Flexibility) เป็นความสามารถที่จะคิดได้หลากหลายและสามารถดัดแปลงจากสิ่งหนึ่งไปเป็นหลายสิ่งได้

2.2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์

การที่ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะพัฒนาได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างประกอบกัน เช่น ตัวเด็ก สิ่งแวดล้อมทางครอบครัวเด็ก สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน

1. ตัวเด็ก มีผู้ศึกษาไว้มากมาย เกี่ยวกับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ในด้านของตัวเด็กเอง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1.1 สถิติปัญญา การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และสถิติปัญญาของนักจิตวิทยาหลายคนได้ผลสอดคล้องตรงกันว่า สถิติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพราะในการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ นั้นต้องนำความรู้ที่มีอยู่แล้วมาจัดในรูปใหม่และ ในกระบวนการคิดสร้างสรรค์นั้นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงควรมีระดับสติปัญญาอย่างน้อยอยู่ในระดับปานกลางขึ้นไป แต่มิได้หมายความว่า คนที่มีสติปัญญาสูงจะมีความคิดสร้างสรรค์

สูงด้วย

1.2 บุคลิกภาพของเด็ก จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับบุคลิกภาพพบว่า บุคลิกภาพของเด็กเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง คือ ผู้ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง เป็นคนตรงไปตรงมา พูดจาเปิดเผย เป็นคนที่มีความมุ่งมั่นสูง มีความสนใจเรื่องต่างๆ อย่างกว้างขวาง เป็นบุคคลที่น่าสนใจ มีความวิตกต่ำ และมีความสามารถด้านความเป็นผู้นำ

2. สิ่งแวดล้อมทางครอบครัวของเด็ก ครอบครัวเป็นสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัวเด็กที่สุด และมีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้เป็นอย่างมาก มีผู้ทำการศึกษาและสรุป ไว้ดังนี้

2.1 สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง จะมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ

2.2 ขนาดครอบครัว เด็กที่มาจากครอบครัวเล็ก จะมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวใหญ่

2.3 การอบรมเลี้ยงดู

1) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะทำให้เด็กมีความกระตือรือร้น และมีความคิดสร้างสรรค์สูง

2) การอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย ทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม และขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (Hurlock, อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

3 สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนนับว่ามีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กมากทั้งในด้านการช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์หรืออาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญหลายประการ เช่น ลักษณะการจัดสภาพแวดล้อม ภายในโรงเรียน และห้องเรียน ซึ่งหมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ทั้งหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศ ตลอดจนเทคนิควิธีการสอนของครูดังที่ เดวิส (Devis, อ้างถึงในอารี รังสินธ์, 2532) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของโรงเรียน คือ ช่วยให้เกิดค้นพบความคิดใหม่ๆ และสามารถพัฒนาศักยภาพให้องกงามเต็มที่

นอกจากนี้ ทศนคติที่ดีของครู การยอมรับจากเพื่อนและสังคม และกฎระเบียบของโรงเรียน ก็เป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กเช่นกัน

2.3.3 ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายคน ดังนี้

กิลฟอร์ด (Guilford, อ้างถึงในกรมวิชาการ, 2535) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะต้องมีความฉับไวที่จะรู้ปัญหา มีความว่องไว สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดใหม่ๆ ได้ง่าย สามารถสร้างหรือแสดงความคิดใหม่ ๆ และปรับปรุงแก้ไขได้ดีขึ้น

ทอแรนซ์ (Torrance, อ้างถึงในกรมวิชาการ, 2535) พบว่าวิธีการริเริ่มของ

บุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบการริเริ่มด้วยการตั้งคำถาม ชักถามและแสวงหา ทดลอง เพื่อพยายามจะค้นหาความจริงหรือคำตอบด้วยตนเอง

กรมวิชาการ (2535) ได้สรุปลักษณะบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ว่า มีลักษณะดังนี้

1. เป็นตัวของตัวเอง มีความอิสระ ไม่ชอบตามใคร ไม่ยอมคล้อยตามความคิดของคนอื่นอย่างง่ายตาย กล้าคิด กล้าแสดงออก ชอบแสดงความคิดเห็น ชอบคลุกคลีในสังคม ถิ่นตนเองเป็นศูนย์กลาง

2. รักที่ก้าวไปข้างหน้า เต็มใจทำงานหนัก อุทิศเวลาให้กับงาน มีความมานะบากบั่นที่จะทำงานยากและและซับซ้อนให้สำเร็จจนได้ เปิดรับประสบการณ์อย่างไม่หลีกเลี่ยง มีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง มีความเต็มใจเสี่ยง อยากรู้อยากเห็น ตื่นตัวที่จะได้รับรู้ตลอดเวลา กระตือรือร้น ชัยชนะแพ้ภัย มีแรงจูงใจสูง มี Self concept สูง

3. ไวต่อปัญหา รับรู้เร็วและง่ายมองการณ์ไกล มีความสามารถในการคิดหลายแง่มุม มีความสามารถในการแก้ปัญหา ใช้ความคิดได้อย่างคล่องแคล่ว มีความยืดหยุ่นพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีเก่ามาสู่วิธีใหม่ ช่างสงสัยและมีนิสัยที่จะคิดหาคำตอบ

4. มีความสามารถในการใช้สมาธิ มีความสามารถในการจินตนาการอย่างถี่ถ้วน

5. มีความริเริ่ม ชอบคิด ชอบทำสิ่งที่ซับซ้อนและแปลกใหม่ ชอบความยุ่งยาก ซับซ้อน ไม่ฉลาดกลัวต่อสิ่งที่ยุ่ง ไม่ทราบ กลับรู้สึกพอใจและตื่นเต้นที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น

6. ยอมรับกับสิ่งที่ไม่แน่นอนและสิ่งที่เบี่ยงขัดแย้ง อดทนต่อสิ่งที่ไม่แน่ชัด ไม่ฉลาดกลัวต่อสิ่งที่ยุ่ง ไม่ทราบ กลับรู้สึกพอใจและตื่นเต้นที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น

7. มีความอดทนต่อความไม่เป็นระเบียบ ไม่ชอบทำตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ ไม่ค่อยมีความสม่ำเสมอและไม่ชอบถูกบังคับ

8. มีอารมณ์ขัน ชอบคิดเล่นไปเรื่อย ๆ มีจินตนาการ

อาร์ รังสินธ์ (2532) ได้สรุปลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนี้

1. อยากรู้อยากเห็น มีความกระหายใคร่รู้เป็นนิจ

2. ชอบเสาะแสวงหา สำรวจ ศึกษา ค้นคว้า และทดลอง

3. ชอบซักถาม และถามคำถามแปลก

4. ช่างสังเกต มองเห็นลักษณะที่แปลก ผิดลักษณะที่แปลก ผิดปกติ หรือช่องว่าง ที่ขาดหายไปได้อย่างง่ายและเร็ว

5. ช่างสังเกต เป็นเด็กที่มีความรู้ลึกที่แปลกประหลาดใจในสิ่งที่พบเห็นเสมอ

6. ชอบแสดงออกมากกว่าจะเก็บกด ถ้าสงสัยเรื่องใดก็ตามหรือพยายามหาคำตอบ ไม่รีรอ

7. มีอารมณ์ขัน มองสิ่งต่างๆ ในแง่ที่แปลกจะสร้างอารมณ์ขันเสมอ

8. มีสมาธิในสิ่งที่สนใจ
9. สนุกสนานกับการใช้ความคิด
10. สนใจสิ่งต่างๆ อย่างกว้างขวาง
11. มีความเป็นตัวของตัวเอง

2.3.4 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติที่มีในตัวเด็กทุกคน และสามารถส่งเสริมให้พัฒนาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงหลักในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ไว้ดังต่อไปนี้

โรเจอร์ (Roger, อ้างถึงใน อารี รังสินนท์, 2532) ได้เสนอแนวการสร้างสถานการณ์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นดังนี้

1. จัดให้มีภาวะที่มีความรู้สึกปลอดภัยทางจิต ซึ่งจะสร้างได้ด้วยกระบวนการสัมพันธ์กัน 3 อย่าง คือ

1.1 ครู พ่อ แม่หรือบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กต้องยอมรับในความสามารถของแต่ละคนและเชื่อมั่นในตัวเด็กอย่างไม่มีเงื่อนไข ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เริ่มเรียนรู้ว่าตนสามารถจะเรียนอะไรก็ได้ที่อยากจะเป็น โดยไม่ต้องเสแสร้งกลัวที่จะลองและสร้างความล้มเหลวใหม่ ๆ ให้แก่ตนเอง และทำได้เองโดยไม่มีใครกระตุ้น นั่นคือ เขากำลังมุ่งไปสู่ความคิดสร้างสรรค์

1.2 สร้างบรรยากาศที่ต้องการวัดผลและประเมินผลจากภายนอก ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และทำได้เอง และกล้าแสดงออกทั้งความคิดและการกระทำอย่างสร้างสรรค์ได้

1.3 ความเข้าใจ ยอมรับตัวเขา การแสดงออกต่าง ๆ ของเขา ทั้งการสร้างสิ่งแปลก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับโลกของเขา จะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างความรู้สึกปลอดภัย

2. จัดให้มีภาวะที่เป็นอิสระทางจิต เมื่อครู พ่อ แม่ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ยอมรับในการแสดงออกอย่างอิสระของเด็กแต่ละคนนั้นเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การยอมรับนี้เป็นการให้อิสระแก่ทุกคนในการที่จะคิด รู้สึกเป็นอะไรก็ตามที่อยู่ตัวเขา เป็นการส่งเสริมความเปิดเผยและการแสดงออก และวิธีการรับรู้วิธีสร้างสิ่งกับ และความหมายในตัวเองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในความคิดสร้างสรรค์

ทอแรนซ์ (Torrance, อ้างถึง ในเพ็ญจิต โรจนศุภรัตน์, 2532) ได้กล่าวถึงหลัก 5 ประการในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. ยอมรับคำถามของเด็ก ได้แก่ การตอบสนองของเด็กอย่างเพียงพอ หลายครั้งมักจะถามคำถามแปลกๆ คำถามที่หาคำตอบไม่ได้ แต่ผู้ใหญ่ต้องยอมรับว่า คำถามเหล่านั้นเหมือน

คำถามธรรมดา และชื่นชม ผู้ที่ตอบสนอง โดยการขู่หรือหลบเลี่ยง จะทำลายความสนุกสนาน เพลิดเพลินที่ค้นหาคำตอบในการแก้ปัญหา พ่อแม่และครูจะต้องไม่กลัวที่จะทำให้เด็กเดาอย่างเสรี อย่างลองผิดลองถูกเกี่ยวกับคำตอบและการแก้ปัญหา ควรส่งเสริมให้เด็กได้วิเคราะห์ และหา คำตอบที่แตกต่างกันออกไป บนพื้นฐานของประสบการณ์ส่วนตัวของเด็กแต่ละคน

2. ยอมรับความคิดเชิงจินตนาการและนิทานสำหรับเด็ก

3. แสดงและยอมรับว่าความคิดของเขามีคุณค่า

4. จัดหาโอกาสเพื่อให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็แสดงออกถึงความเชื่อใจไว้วางใจในตัวเด็ก สำหรับเรื่องนี้หลักการเรียนรู้ข้อหนึ่งกล่าวไว้ว่า ทำให้ผู้เรียนรู้สึกตื่นตัวและทำกิจกรรมด้วยตนเอง และไม่บอกเขาเลยว่า เขาสามารถเริ่มต้นด้วยตัวเขาเองได้ ได้มีการวิจัยและค้นคว้าเรื่องนี้ และพบว่าเด็กเกือบทุกคนมีคุณสมบัติในข้อนี้ ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า พ่อ แม่ และครู จะรักษาคุณสมบัติให้อยู่ต่อไปได้อย่างไร เพราะว่ามันจะถูกกีดขวางด้วยความควบคุมอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอน สิ่งที่ครูจะทำได้ในเรื่องนี้ก็คือ สอนเนื้อหาให้น้อยลง และจัดให้มีเวลามากขึ้นสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อการคิดอย่างสร้างสรรค์เกี่ยวกับวิชานั้นๆ

5. ให้มีเวลาที่จะปฏิบัติและเรียนรู้โดยปราศจากการวัดผล เด็กนักเรียนต้องการเวลาที่เขาสามารถเรียนโดยเขาไม่ต้องเกรงว่ามีผลต่อคะแนน หรือการประเมินผล การวัดผลจากภายนอกซึ่งได้แก่การวัดผลการเรียนของนักเรียนโดยใช้คะแนน เป็นเครื่องตัดสินด้วยวิธีการใดก็ตาม เพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนอย่างรวดเร็ว จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าถูกขู่เชิญให้ตอบ หรือแสดงออกไปตามแนวทางที่ครูต้องการ เด็กจะกลัวครูตำหนิ หรือตัดคะแนน จึงเกิดความรู้สึกที่ป้องกันตนเอง โดยเด็กจะไม่แสดงออกถึงความคิดหรือประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ของตนเอง ความรู้สึกนี้จะค่อยๆ สะสม จนกระทั่งเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นกับเขาจะเกิดความรู้สึกที่ท้อแท้ที่จะขบคิดเพื่อที่จะแก้ปัญหาเพราะคิดว่าถึงทำไปก็ไม่มีความประโยชน์ นอกจากจะล่าช้ากว่าคนอื่นแล้วยังอาจถูกเพ่งเล็งอีกด้วย

กรมวิชาการ (2532) กล่าวถึงหลักการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในทางอ้อม ดังนี้

1. ยอมรับคุณค่าและความสามารถของบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข

2. แสดงและเน้นให้เห็นว่าความคิดของเขามีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ได้

เกิดประโยชน์

3. ให้เข้าใจและเห็นใจในตัวเขา และความรู้สึกของเขา

4. อย่าพยายามกำหนดแบบเพื่อให้มีความคิดและบุคลิกเดียวกัน

5. อย่าสนับสนุนให้มีรางวัลเฉพาะผลงานที่มีทดลองทำเป็นที่ยอมรับแล้ว ควรให้ผลงานแปลกใหม่ได้รับรางวัลและคำชมเชยบ้าง

6. ส่งเสริมให้ใช้จินตนาการของตนเอง โดยยกย่องชมเชยเมื่อจินตนาการที่แปลกมีคุณค่า

7. ส่งเสริมให้ถามและความสนใจต่อคำถาม รวมทั้งชี้แนะแหล่งคำตอบ
8. ตั้งใจและเอาใจใส่ความคิดแปลก ๆ ของเขาด้วยความเป็นกลาง
9. กระตุ้นและส่งเสริมให้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องเสมอ
10. พึงระลึกเสมอว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต้องใช้เวลาและค่อยเป็น

ค่อยไป

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กนั้นทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงทำได้โดยการสอนและการฝึกอบรม ส่วนทางอ้อมทำได้โดยการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้ซึ่งบรรยากาศที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น จะต้องเป็นบรรยากาศที่เต็มไปด้วยการยอมรับและการกระตุ้น ให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้พบกับความคิดใหม่ๆ และสามารถพัฒนาศักยภาพทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้เจริญก้าวหน้า ตามขีดความสามารถของเขา

2.3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

พรรณี เดชกำแหง (2515) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 238 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของยีนเนโซดา ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ในด้านความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.38 และ 0.40 ตามลำดับ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่ม

สาติน ปุโรตม (2522) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างแบบฝึกหัดภาพเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนก่อนวัยเรียน โดยศึกษาความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว และความคิดละเอียดลออ แบบฝึกประกอบด้วยกิจกรรม 9 ชุด ซึ่งสร้างขึ้นตามแนวคิดของ กิลฟอร์ด ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกหัดภาพที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพต่อการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว และความคิดละเอียดลออสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

รัชกร ก่อนบุญช่วย (2522) ได้ศึกษาถึงการใช้เกมและปริศนาคณิตศาสตร์ที่มีต่อทัศนคติวิชาคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์และการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ของนักเรียนหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนทำการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

พเยาว์ จิมพะวงศ์ (2523) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางภาษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการใช้แบบการเขียนอย่างสร้างสรรค์ มีความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาสูงกว่านักเรียนที่ใช้แบบฝึกที่ครูเป็นผู้กำหนดเรื่องให้

อภิญญา แก้วชื่น (2528) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะการคิดที่เป็นการต่อยอดของจริงกับการ์ตูน โครงสร้าง พบว่า พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออกมาจากงานวิจัยต่างๆ เช่น การเขียน การวาดภาพ การเล่นเกม และปริศนาคำทาย จะเห็นว่าการใช้ทักษะทางภาษาสามารถทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้

ปัทมา กัมพลานนท์ (2538) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้เกมศิลปะกับการสอนปกติ พบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้เกมศิลปะมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การสอนปกติ

มนูญ ชัยพันธ์ (2538) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ กับพัฒนาการทางสติปัญญาตามทฤษฎีของเพียเจต์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ความคิดสร้างสรรค์กับพัฒนาการทางสติปัญญาตามทฤษฎีของเพียเจต์ มีความสัมพันธ์กันในทางบวก

สุดาวรรณ กงเพชร (2538) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างเกณฑ์ปกติของความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนอายุ 11-13 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1. ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนอายุ 11-13 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ตามช่วงอายุของนักเรียน
2. นักเรียนที่มีช่วงอายุต่างกันมีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
3. นักเรียนอายุ 11-13 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
4. นักเรียนอายุ 11-13 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เรียนจากโรงเรียนในเขตเทศบาล สุขาภิบาล และนอกเขต (เทศบาลและสุขาภิบาล) มีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
5. เกณฑ์ปกติของความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนอายุ 11-13 ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในรูปคะแนน T ปกติ

ประดล เทียนศรี (2539) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการสอนคณิตศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนคณิตศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนปกติ